

EBÛ HAFS el-HADDÂD

lan ârif namazını bitirmeden bunun hazırlanmasında zevki olmayan bir amelin âhirette sevabı olmaz.

Ebû Hafs'ın zühd anlayışı da bu konuda sûfiler arasında yaygın olan kanaatten farklıdır. Ona göre hakiki zâhid dünyayı ne över ne de kötüler. Dünya kendisine yönelince sevinmez, uzaklaşınca üzülmez. Dünya tasasını içinden atıp rahata kavuşan zâhid değildir. Gerçek zâhid dünya tasasını attıktan sonra âhiret için yorulan kişidir. Zühd elde avuçta değil kalpte bulunur. Her zaman Allah'a ihtiyaç duymak, sünnete bağlı kalmak ve helâl rızık yemek tasavvufun esasını teşkil eder. Kerâmetle desteklenmiş halde bunun farkında olmayan kişi velîdir.

İbn Ebû Hâtim, Ebû Hafs'ın rivayet ettiği hadislerin yazılabileceği, ancak delil olarak kullanılamayacağı kanaatinde.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, VI, 235, 236; Sülemî, *Risâletü'l-Melâmetiyye* (nşr. Ebû'l-Alâ Afîfî), Kahire 1364/1945, s. 86-120; a.m.f., *Ṭabakât*, s. 115-122; Ebû Nuaym, *Hilye*, Kahire 1932-38, X, 229; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XII, 211; Hücvîrî, *Keşfü'l-maḥcûb* (Uludağ), s. 224 vd.; Kuşeyrî, *er-Risâle* (trc. Tahsin Yazıcı), İstanbul 1966, s. 61 vd.; Herevî, *Ṭabakât* (nşr. Abdülhay Habîbî), Kâbil, ts., s. 95-102; Attâr, *Tezki-retü'l-evliyâ*, Leiden 1905, I, 322-335; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-şâfıye*, Beyrut 1399/1979, IV, 118-121; Zehebi, *A'lâmü'n-nübela*, XII, 510; a.m.f., *el-İber*, II, 31; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, III, 41, 66; Câmî, *Nefehât*, s. 57; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, İstanbul 1270, s. 111; Şarâ-nî, *eṭ-Ṭabakât*, Bulak 1276, I, 96; Münâvî, *el-Kevâkib*, I, 257; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 150; III, 99; M. Molé, *Les Mystiques musulmans*, Paris 1965, s. 72-77; Schimmel, *Mystical Dimensions of Islam*, s. 86-87; J. Chabbi, "Abû Ḥafş Ḥaddâd", *Elr*, I, 293-294.

TAHSİN YAZICI

EBÛ HAFS el-HİNTÂTÎ

(أبو حفص الهنتاتي)

İbn Hafs Ömer b. Yahyâ
b. Muhammed el-Hintâtî
(ö. 571/1175-76)

Muvahhidler Devleti'nin
kurucularından.

Aslen Mağrib-i Aksâ'daki (Fas-Moritanya) büyük Berberî kabilelerinden biri olan Masmûde'nin Hintâte (İnt) koluna mensuptur. Muvahhidler'in önderi İbn Tûmert'in davetini kabul ederek bu hareketin "cemaat" ve "muahcirler" adlarıyla anılan ilk on kişisi arasına girdi (514/1120-21). Ebû Hafs'ın güçlü bir kabilenin

mensubu olarak Muvahhidler'in başlatıldığı harekete katılması, daha ilk merhalesinde bu harekete önemli bir askerî destek sağladı.

Ebû Hafs tavizsiz politikasıyla temayüz etti. Bu tavrı kendisini, Muvahhidler'in gerçek kurucusu Abdülmü'min el-Kûmî'nin (1130-1163) sağ kolu ve idaresinin ondan sonraki ikinci adamı mevkiine yükseltti. Bu arada şûrâ heyetinin başkanlığını üstlendi. Hatta Abdülmü'min'den sonra halifeliğe onun getirilmesinin kararlaştırıldığı, ancak bu hakkından Abdülmü'min'in oğlu lehine feragat ettiği rivayet edilmektedir.

Ebû Hafs, Abdülmü'min'in yakını olmasına rağmen İbn Tûmert'in koyduğu ilkelerden sapmalar olduğunu hissettiği zaman onu tenkit etmekten çekinmedi. Abdülmü'min döneminde Murâbitlar'a karşı düzenlenen birçok askerî sefere kumandanlık eden ve bu sayede bir kısım Murâbit topraklarını Muvahhidler Devleti'nin sınırları içine katmış olan Ebû Hafs 526'da (1132) Celâve'yi aldı ve 538'de (1144) Fas'ın zaptıyla görevlendirildi. 539 (1145) yılında Abdülvâdiler'in, Benî Versifin'in ve diğer bazı Berberî hânedanlarının itaat altına alınmasına katkıda bulundu. Bir yıl sonra da Bergavâta kabilisinin yurdunu ele geçirdi. Bu seferleri sırasında onun Murâbitlar'a karşı son derece sert davranışları görülür. Bunda, şeyhi İbn Tûmert'in Murâbitlar'ı hedef alan, bu arada onları putperestlikle suçlayacak kadar ileri giden tenkitlerinin yanında kabilecilik anlayışının da rolü olmuştur.

Abdülmü'min'in yerine önce oğlu Ebû Abdullah Muhammed'in, daha sonra da diğer oğlu Ebû Ya'kûb Yûsuf'un vâli tayin edilmesini teklif eden ve böylece Muvahhidler'in hânedanlığa dönüşmesini sağlayan kişi de rivayete göre Ebû Hafs'tır. Böylece Ebû Hafs, o zamana kadar taviz vermeden savunduğu şeyhi İbn Tûmert'in prensiplerinden birine aykırı hareket etmiş oluyordu. Zira şeyhi-ne göre devletin bir aile tarafından değil şûrâ meclisinin seçeceği ehil kişiler tarafından idare edilmesi esastı.

Ebû Hafs'ın devlet adamı ve kumandan olarak Abdülmü'min dönemindeki nüfuzu Ebû Ya'kûb Yûsuf devrinde de devam etti. 564'te (1169) bir ordunun başında cihad için Endülüs'e geçti. Bataleyvs'i (Badajoz) istilâ eden Portekizliler'i buradan kovdu. Onun bu başarısı gerek Endülüs gerekse Kuzey Afrika'da büyük sevinç uyandırdı. Ardından Mu-

vahhid idaresine girmemekte direnen ve Doğu Endülüs'ün tamamını kontrolünde tutan İbn Merdenîş'in itaat altına alınması için yapılan seferlere katıldı. Daha sonra da Kastilyalılar'a karşı yürütülen cihad faaliyetlerine iştirak etti.

Ebû Hafs, Muvahhidler'in yıkılışından sonra kurulan Hafsîler hânedanının da atasıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, X, 576, 579, 580; XI, 156, 311; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, Tıtvân 1956, IV, 25; İbnü'l-Hatîb, *el-İḥâta*, I, 277; İbn Haldûn, *el-İber*, VI, 228, 305; Muhammed el-Bâcî el-Mes'ûdî, *el-Ḥulâsatü'n-Nakiyye fî ümerâ'i İfrîkiyye*, Tunus 1283, s. 56; *el-Hulelül-Mevşiyiyye fî zikri'l-aḥbârî'l-Merrâküşiyiyye* (nşr. S. Allûş), Rabat 1936, s. 79; Ebû Bekir b. Ali es-Sanhâcî, *Aḥbârü'l-Mehdî b. Tûmert ve bidâyetü devleti'l-Muvaḥhidîn*, Rabat 1971, s. 37, 50, 59-60, 65, 67-68, 82, 84-85, 88; R. Brunshvig, *La Berberie occidentale sous les Hafside*, Paris 1940, I, 13-16; M. Abdullah İnân, *Asrû'l-Murâbitîn ve'l-Muvaḥhidîn fi'l-Mağrib ve'l-Endelüs*, Kahire 1383-84/1964, I, 240, 257, 260, 265, 279; II, 11, 18, 22, 34-35, 39-40, 42, 44, 46, 48, ayrıca bk. İndeks; Ch. A. Julien, *Histoire de l'Afrique du Nord Tunisie-Algérie-Maroc*, Paris 1980, II, 100-101, 105-106, 112, 135; René Basset, "İbn Tûmert", *IA*, V/2, s. 831-833; E. Lévi-Provençal, "Abd al-Mu'min", *El*² (İng.), I, 78-79; a.m.f., "Abû Ḥafş 'Umar b. Yahyâ al-Hintâtî", *a.e.*, I, 121-122; J. F. P. Hopkins, "İbn Tûmert", *a.e.*, III, 958-960.

MEHMET ÖZDEMİR

EBÛ HÂMİD el-GİRNÂTÎ

(أبو حامد الغرناطي)

Ebû Hâmid Muhammed
b. Abdîrahmân (Abdirrahîm)
b. Süleymân el-Mâzinî el-Girnâfî
(ö. 565/1169)

Endülüslü coğrafyacı ve seyyah.

473'te (1080-81) Gırnata'da (Granada) doğdu ve ilk öğrenimini burada yaptı. İlim tahsil etmek ve çeşitli ülkeleri gezip görmek maksadıyla Endülüs'ten Doğu'ya giden seyyahlara bir örnek teşkil eden Ebû Hâmid'in hayatına dair bilinenler, tabakat kitaplarından ziyade eserlerinde kendisi hakkında verdiği oldukça az sayılabilecek mâlumata dayanmaktadır. 508 (1114-15) yılında Mısır'a gitti ve bir müddet sonra Endülüs'e döndü. 1117'de bu defa Sicilya'ya gitmek üzere Endülüs'ten ayrıldı. Sardunya ve Sicilya adalarına uğradıktan sonra Mısır'ın İskenderiye şehrine ulaştı. Buradan Kahire'ye geçti; bu sırada Kahire'de bulunan ve kendisi gibi Endülüslü olan meşhur âlim Ebû Bekir et-Turtuşî'nin ders-